

A SZÓELVONÁS A MAGYAR NYELVÉSZETI SZAKIRODALOMBAN, PROBLÉMÁK ÉS LEHETŐSÉGEK

Nagy Zoltán

Történelem–Magyar tanári MA II. évf.

zoltann.88@gmail.com

Témavezető: Fehér Krisztina, PHD

BEVEZETÉS

Írásomban a magyar szóalkotás egyik jellegzetes típusát, a szóelvonást vizsgálom. A vizsgálatot az indokolja, hogy a szóelvonást mint szóalkotási módot a 20. századi kanonizált nyelvészeti iskolák – hasonlóan a szóalkotás többi, ún. ritkább módjához (ikerítés, népetimológia, kontamináció) – elemzéseikben sajátos, rendszerbe nem illeszthető „mostohagyerekként” kezelik.

A szóelvonást az egyetemi oktatás kurrens, etalonként elfogadott szintéze, a „Magyar grammatika” így határozza meg: „*egy egyszerű szóról leválasztunk egy meglévő vagy vélt morfémát – általában képzőt, vagy összetételi elő-, utótagot –, a maradék morfémát vagy morfémacsoportot pedig teljes szóként kezdjük használni*” (Lengyel, 2000. 340.). Például: a *sétál* igéről leválasztjuk az *-l* morfémát, s így létrejön a *séta* szó.

A nyelvleírás valamennyi meghatározó irányzata (az újgrammatizmus, a strukturalizmus és a generatív nyelvészet) a szóalkotást alapvetően a szóelemekhez kötötten írja le, tehát szóképzés (morfológiai deriváció) vagy szóösszetétel (kompozíció) útján képzeli el (Ladányi, 2007. 57.). Az így létrejövő, alaktani szabályokkal levezethető alakulatok mellett azonban számos, más módon létrejött forma is megtalálható a nyelvben.

Vegyük figyelembe ugyanakkor, hogy a hangalaki, a jelentésbeli és a morfológiai szóalkotási módok közül „*nyelvtanaink hagyományosan csak a morfológiai szóalkotást tekintik szóalkotásnak (képzés, összetétel, elvonás stb.), a jelentésbeli szóalkotás egyes eseteit a történeti nyelvészet érdekeltségi körébe utalva jelentésváltozásokként tartják számon, míg a hangalaki szóalkotásról nem is esik szó a szakirodalomban*” (Kis, 2002. 105.). Ez nem meglepő, hiszen a hangalaki és jelentésbeli szóalkotási módok esetében olyan értelemben vett „rendszeresség”, „szabályszerűség”, amit a szóösszetétel és a szóképzés esetében fel szokás tenni, nemigen állapítható meg.

Mindazonáltal a morfológiai természetű szóalkotási módok mindegyike sem vezethető le a klasszikus módon kezelt nyelvtani szabályokkal. A szabályosnak (és ezzel kívánatosnak; e vélekedéshez lásd többek között Tompa, 1961a. 38.) tartott képzés és összetétel mellett azonban a további

ismert szóalkotási módok – így például a szóelvonás – megléte a magyar nyelvben tagadhatatlan. Egyes leírások ezeket a „*nyelvtani szabályokhoz csupán többé-kevésbé köthető*” (Tompai, 1961b. 459.) jelenségként egy gyűjtőkategóriába helyezték, mások viszont teljes mértékben megfeledeztek róluk: a strukturális leírást követő nyelvtanokban a „*ritkább szóalkotási módok*” között találjuk meg őket (vö. pl. „A mai magyar nyelv rendszere”, „Magyar grammatika”), a (poszt)generatív grammatikákban pedig jórészt sehol, ha mégis, akkor is csak néhány mondatban esik szó róluk.

Mivel ezen ellentmondások a tárgyalásmód szemléletéből adódnak, a klasszikus nyelvészeti iskolák szóalkotástanai koncepciói mögött álló elméletek felülvizsgálatával világhatóak meg. Ezért az alábbiakban ezek kritikai vizsgálatával foglalkozom, majd az így nyert tapasztalatok segítségével a szóelvonás jelenségét taglalva megkísérlem egy általam kívánatosnak tartott szóalkotástanai irányvonal alapjainak felvázolását.

SZABÁLY ÉS ANALÓGIA

A szabályszerű szóalkotási módokon kívül eső jelenségek magyarázatának szükségességét a nyelvtudomány korán felismerte. Olyan alapelvet kellett találni, amely a szabályok mellett vagy helyett teljességgel képes lefedni a különböző szóalkotási módokat. Ez a magyarázó elv az *analógia*, amely „*a nyelvérzék természetes megnyilvánulása*” (Fehér, 2004. 13.). Már a tizenkilencedik század második felében megállapítást nyert, hogy „*az analógia, a hasonlóság általánosan a legfőbb tényező a nyelvnek életében*” (Simonyi, 1881. 3.), s a későbbi strukturális munkák is az analógiás változások körébe sorolják a szabályokkal nem megragadható jelenségeket (szóalkotás ritkább módjait is analógiás jelenségekként tartják számon).

Megfigyelhető, hogy a kanonizált nyelvészeti irányok csak és kizárólag akkor nyúlnak az analógiához mint módszertani segédelvhez (Fehér, 2004. 12.), ha az adott jelenséget más, „szabályos” módon magyarázni nem képesek. Mégis a lingvisztikának az az általános törekvése, hogy az analógiát az ún. szabályokhoz „igazítsa”, mely az egyes megfogalmazásokból is nyilvánvaló: a „szabálytalan” jelenségeket ugyanis nem pusztán analógiának, hanem rendre *téves analógiá*-nak minősítik (pl. Simonyi, 1881. 3.; Velcsovne, 1968. 166.). Hasonló szóhasználattal találkozunk többek között a szabálytalanok tartott hangváltozások értelmezése során is, ezeket ugyanis rendre az *inetimologikus, járulékos, szervesetlen* stb. jelzőkkel illetik (Lásd még Fehér, 2004. 11.).

A fent jelzett megítélés nyomán az újgrammatikus és strukturális munkák csak végső esetben éltek az analógiás magyarázattal, a (poszt)generatív munkák körében pedig egyenesen módszertani tiltólístán

szerepel (Bővebben Kálmán, 2005.). Ez utóbbi okát részint a (poszt)generatív munkák szélsőségesen atomisztikus (analitikus) szemléletében kereshetjük (Fehér, 2008. 21.), részint pedig a szabályok szigorú okozati elvében érhető tetten. Mindezek következtében az egészeleg (holisztikus) megközelítést igénylő analógia nem nyerhetett teret egy olyan grammatika-felfogásban, amely hagyományosan az analitikus megközelítésen alapul. Nem véletlen tehát, hogy nyelvtanainkban a kategorikus és analitikus szabályoknak ellenálló szóelvonás értelmezése problémákat vet fel.

A „szabály vs. analógia” mint a hagyományos nyelveírás egyik alapproblémája abban áll, hogy a nyelvet alapvetően analitikus, szabályalapú rendszerként értelmezik, azonban maguk is elismerik, hogy ily módon nem minden jelenség magyarázható. Továbbá fontos hangsúlyozni, hogy az analógia létét és szerepét egyetlen nyelvészeti irányzat sem kérdőjelezi meg – még a (poszt)generatív munkák is beszélnek róla (Kiefer, 1999. 232.), bár – mint említettem – módszertani elvként nem használják. Az előbbieket figyelembe véve még a hagyományos nyelvészet szakirodalmának tükrében sincs okunk az analógia szerepét, vagy – *horribile dictu* – létét kétségbe vonni. Ezért elvileg kétféleképpen tudjuk a nyelv működését elképzelni: vagy szabályok és analógia, vagy pedig analógia által működő „rendszerként”. Az analógiát minden bizonnyal azért is mellőzik ezen munkák, mivel aligha valószínű, hogy a nyelvet két ilyen radikálisan szembenálló mechanizmus működteti. Nem magyarázható meg továbbá a nyelvi változások mechanizmusa sem: egy állandó nyelvi interakcióban álló beszélőközösségben az egyes beszélők által alkalmazott nyelvtani szabályok hogyan változnak meg? Ha egy beszélő a nyelvhasználat során más szabályt alkalmaz, hogyan „veszi át” ezt a komplex, elvont mechanizmust a többi beszélő? (Természetesen a nyelvet homogén rendszerként felfogó strukturális munkák esetén ez a kérdés nem merül fel – a nyelv homogén voltát ugyanakkor semmilyen megfigyelés nem támasztja alá.)

Amennyiben a nyelvi szabályokat elhagyjuk, nem ütközünk az említett problémákba, hiszen a nyelvi változások és változatosság a beszélőközösségben használt minták utánzásával, illetve a változatosságot lehetővé tevő analógia segítségével magyarázhatók. A nyelv társas voltát, illetve az analógiát mint meghatározó elvet középpontba állító felfogás mind az egyes egyének nyelvének változatosságát, mind a beszélőközösség nyelvi heterogenitását, mind pedig a nyelvi változások mibenlétét magyarázni képes. Mindez összhangban áll a nyelvelsajátítás folyamatával is: a gyermek a környezetétől hallott nyelvi mintákat átveszi és használja, kellő számú minta esetén az analógia segítségével változások mennek végbe, ám ezeknek a közösség korlátokat szab.

Ezt a felfogást a pszicholingvisztikai szakirodalom is alátámasztja: a szóalakok analitikus, illetve egészes mentális tárolásának máig le nem zárult vitája kapcsán a következőket olvashatjuk: „Az alternatív álláspont szerint nincsenek elkülönült rendszerek a nyelven belül, és nincsenek minőségi különbségek a kétfajta ragozás háttérmechanizmusában [...]. Nincsenek szabályok, csak tárolt alakokból általánosítható sémák. Bybee megfogalmazásában: «a szóalakokra vonatkozó általánosítások nem különülnek el a szóalakok tárolt reprezentációiból, hanem közvetlenül azokból emelkednek ki»” (Pléh-Lukács-Kas, 2008. 827.). A szóelvonás ilyen, társas-kognitív alapú leírása elfogadható megoldást jelent folyamatának leírására.

A SZÓELVONÁS A MAGYAR NYELVÉSZETI SZAKIRODALOMBAN

A továbbiakban időben visszafelé haladva vázlatosan áttekintem, hogy a ma elfogadott irányzatok hogyan vélekednek a szóelvonásról, s ez milyen problémákat vet fel az egyes konkrét megközelítések esetén. Terjedelmi okokból nem foglalkozom az újgrammatizmussal, ahol az analógiaelv alkalmazása miatt a legnagyobb ellentmondások jönnek létre. Ennek elemzése külön tanulmány feladata lesz.

Mivel a (poszt)generatív nyelvelírás a szóalkotás lehetséges módjai-ként csak az összetételt és a képzést veszi számításba, ezért ezen munkák a korábban hagyományosan elvonásosnak ítélt jelenségeket a szóképzés körébe sorolják, tehát a szóelvonás során keletkezett formát alapszóként (képzőhordozóként) értelmezik. A „Magyar képzőszótár” például a *dacos* szót névszói alapszóból kiinduló névszóképzéssel létrejött formának tartja, a *kapál*-t pedig az igeképzés körébe sorolja (Janurik, 2009. 42., 175.). Mindez tökéletesen illeszkedik ugyan ezen grammatika szóalkotástanába, nem lehet azonban megfelelkezni arról, hogy az említett példákat a hagyományos nyelvtanok éppen fordított alakulási utat kijelölve, szóelvonásként értelmezik: eszerint a *dacos*-ból elvonással keletkezett a *dac* szó, és nem a *dac*-ból képezve a *dacos*. A (poszt)generatív leírás nem marasztalható el csupán amiatt, mert ezt a jelenséget másképpen közelíti meg, ugyanakkor erősen kifogásolható az a belső ellentmondás, hogy Janurik munkája előszavában maga is tulajdonképpen szóelvonásokról beszél, a következő példákat említve: *nyomorú: nyomor, romlik: rom* (VIII.).

Lényegében ugyanez a helyzet a nagyobb hagyományú, strukturális munkákkal is, bár itt az analógia mint elv alkalmazása explicit módon meg is jelenik a leírásban. Az akadémiai nyelvtan szókonceptióját követő „A mai magyar nyelv rendszeré”-ben meglehetősen rövid az ún. ritka szóalkotási módokat tárgyaló rész. Érdemes idézni a szóelvonás – igen problematikus – definícióját: „Egységes, szerkezetileg nem elemezhető szavakat a beszélők –

téves analógia következtében – olykor képzett vagy összetett szónak éreznek, s a képzőnek vélt szóvéget elhagyva, a megmaradt szódarabot önálló életre keltik, vagy az összetételi tagnak érzett szórészt külön szóként is használják” (Velcsóvné, 1968. 166–167.). A „szerkezetiileg nem elemezhető” kitétel tarthatatlan: például az összetett ige elvonása nyilvánvalóan elemezhető szóból történik.

Nem meglepő, hogy a szóelvonás vitatott státusa miatt a nyelv művelés is szívesen foglalkozik a kérdéssel, elsősorban az elvonással keletkezett összetett igékkel (mint például *nagytakarít, vendégszerepel*). Természetesen ez a jelenség a szakirodalom is előkerül. A „*Magyar grammatiká*”-ban – túl az elméleti megközelítés vitathatóságán – nem elfogadható ezen igék létrejöttének magyarázata. Ehhez idézem két egymást követő mondat első tagmondatait: „*Valójában tehát az történik [...]. A valóságban azonban nem ez történik, hanem ennek éppen az ellenkezője*” (Lengyel, 2000. 340.). Hasonlóan kérdéses a „*Magyar grammatika*” korábban már idézett szóelvonás-meghatározása, hiszen arról beszél, hogy egyszerű (tehát nem összetett) szóról összetételi tag is leválasztható.

Az előbbieken felsorakoztatott (részint gyakorlatias) problémákon túl azonban a leírás mikéntjének elmélete is problematikus. Az egyik legalapvetőbb elméleti ellentmondást a már idézett „szabály vs. analógia” problémakör jelenti. Komoly gondot jelent továbbá, hogy a strukturális nyelvészet élesen megkülönbözteti leírásában a szinkroniát (a nyelv egy adott állapotának leírását) és a diakroniát: a leíró és a történeti szempontot igyekeznek különválasztani, ugyanakkor nem veszik figyelembe, hogy a szóalkotás – per definitionem – csakis történeti jellegű lehet, hiszen változási folyamatról van szó. Az elmélet szintjén a homogénnek vélt nyelv szinkrón leírásának súlyosabb következményei is vannak. Az analógia tulajdonképpen nem más, mint a beszélők asszociációja, amiről valamennyi nyelvészeti munka elismeri, hogy az egyéntől indul ki. Tehát szóelvonás esetén például az egyének nyelvhasználatában végbemegy a *dacos* > *dac* szóalkotás. Ezzel kapcsolatban több kérdés is felmerül. Hogyan lehetséges ebben az esetben, hogy az egyes jelenségek leírásakor ez az analógia mégis úgy tűnik fel, mintha minden beszélőnél egyidőben és egyformán jelentkezne? Továbbá: a klasszikus elképzelés szerint, ha egy változás eléggé elterjedt, akkor a nyelv (tehát a kollektív langue) részévé válik, ugyanakkor mindez az egyének nyelvhasználatából ered. De ki tudná azt megmondani, mikor elég elterjedt egy jelenség?

A TOVÁBBHALADÁS IRÁNYA: JAVASLAT A SZÓELVONÁS MINTA ALAPÚ ÉRTELMEZÉSÉRE

Tekintettel arra, hogy a szóelvonás leírásának komoly elméleti gátjai vannak, ezért a jelenség tárgyalását az eddigiektől radikálisan eltérő elméleti keretben látom elképzelhetőnek. Ezen más paradigma keretei között a szabályok, „törvények” helyett a vizsgálat tárgya a beszélők nyelvérzéke, amely egyénenként eltérő, tehát lehetetlen lesz egyetlen idealizált nyelv („a” nyelv) leírása. Az analógia olyan jól használható fogalom, amely lehetővé teszi a nyelvi folyamatok magyarázatát, és szervesen illeszkedik az új leírásba, sőt egy tisztán beszélő alapú rendszernek egyedül az analógiára kell alapoznia. Mivel a nyelvet a nyelvérzék, beszélő, analógia stb. fogalmai mentén írjuk le, ezért ezt a vizsgálatot akár a pszicholingvisztika körébe is sorolhatnánk. Azonban szó sincs erről, hiszen a mai pszicholingvisztika nagyrészt a kanonizált nyelvészeti irányzatokhoz igazodik. Bár elvben a beszélők mentális folyamatait vizsgálja, kutatási eredményeit elsősorban mégis a formális (poszt)generatív irányzatok elveinek megfelelően interpretálja.

A nyelvet csak akkor tudjuk tudományosan megragadni, ha megvizsgáljuk a nyelvelsajátítás szakirodalmát. Ezekből kiderül, hogy a nyelvelsajátítás során idővel már kellő számú fonotaktikai (hangsorok elrendezésére, kapcsolódására vonatkozó) tapasztalati minta áll rendelkezésre ahhoz, hogy a kisgyerekek „a hasonló nyelvtani relációkat jelző Gestalt – [egységes egésként felfogott] szóalakokhoz – analóg hangsorrészleteik párhuzamba állításával – morfológiai struktúrákat és szintaktikai szerepeket társítsanak [...] Ennek köszönhető, hogy a lexikon addig holisztikusan kezelte »hallható objektumai« tovább tagolódhatnak, így a későbbiekben már mint szó-, illetve morfémakomplexumok értelmeződhetnek” (Fehér, 2008. 43.). Mindezt figyelembe véve nem meglepő, és főképp nem szabálytalan vagy téves eljárás az, amikor egy szerkezetileg nem elemezhető szót a nyelvérzék képzettnek vél. Természetes azonban, hogy mindehhez kellően nagy mintagyakoriság szükséges, hiszen „a Gestalt-szavak használatából kibontakozó lexikonnyelvtannak legalább annyira lényeges vonása a produktivitás és az alaki áttetszőség, mint egy bináris szabályokra építő, analitikusan elemző grammatikának” (Fehér, 2008. 44.). Nyilvánvaló ezek alapján, hogy a szóelvonás esetében a leggyakrabban alkalmazott képzők vonódnak el. Vizsgáljuk meg, hogy ez valóban így van-e!

Igéből igen gyakori a névszók elvonása. A szóelvonást több mint egy évszázaddal ezelőtt monográfia formájában is feldolgozó Simonyi szerint leggyakrabban *-l* végű ige-tövekből válik ki egy egy névszó, így például *kapál* > *kapa* (Simonyi, 1904. 17.). A *-z* végződést is igen gyakran képzőnek vélték, például *átkoz* > *átok* (Simonyi, 1904. 32–33.). A „*Magyar képzőszótár*” gyako-

risági statisztikáit megfigyelve belátható, hogy az elvonás gyakorisága és a képző gyakorisága szoros összefüggésben áll. Érdeemes megfigyelni továbbá, hogy ezekből igen gyakori az eszköznév elvonása, tehát jelentéstani motiváció is segítette a folyamatot.

Az előbbiekből következően, a nyelvelsajátítás szakirodalmát figyelembe véve, valójában nincs szükség a többi szóalkotásmódtól elválasztva szóelvonásról beszélni: valójában minden hangsor percepciója és produkciója analógia elven történik. Ezt a produkció kapcsán kitűnően mutatja be a kiváló kolozsvári nyelvész, Szilágyi N. Sándor: *„a beszélők valószínűleg nem úgy hozzák létre a todalékos alakokat, ahogyan azt mi, nyelvészek képzeljük (»végy egy szótövet, kapcsold a végéhez a todaléket, és alkalmazd az esedékes fonológiai szabályokat«), hanem valahogy úgy, hogy: »Most úgy mondom: házba, mert ilyenkor, mikor arról van szó, hogy valamibe, valahogy így szokott hangzani máskor is a vége.«* Ez az idézőjelbe tett mondat pedig azért sikeredett ennyire esetlenre, mert egyelőre még a megfelelő beszédmódunk sincs kialakulva hozzá, hogy az ilyen folyamatokról a maguk természete szerint tudjunk beszélni.” (Szilágyi, 2004. 80.) Az idézett munka szerzője ezzel egyébként a szigorúan analitikus szemléletmód kritikáját is adja.

Összegzésképpen belátható, hogy ha a szóelvonást egy beszélőközpontú, az analógiát meghatározónak tekintő paradigma keretein belül vizsgáljuk, akkor nem jelentkeznek a kanonizált nyelvészeti iskolák leírásaiban tapasztalható ellentmondások. A nyelv analógiás felfogásának elméleti keretei csak a legutóbbi évtizedben fogalmazódtak meg explicit módon a magyar szakirodalomban, ennek ellenére ez a szemléletmód egyáltalán nem előzmények nélkül való. Ugyan meglehetősen naiv módon, de ilyen szellemben szerkesztette meg szótárát Czuczor Gergely és Fogarasi János. Így érthető, hogy a későbbi irányzatok szemléletétől radikálisan eltérő volta miatt a 20. század nyelvészete nem tudott sem elméleti, sem gyakorlati tekintetben mit kezdeni vele. Ennek ellenére a kritika is elismeri, hogy a 19. század második felének kiemelkedő teljesítménye „A magyar nyelv szótára”, amely nem pusztán értelmező szótár, hanem az etimológia tekintetében is eligazítást nyújt.

ÖSSZEGZÉS

Az analógiát mint magyarázó elvet, bár nem újkeletű fogalom, mégsem alkalmazták széleskörűen a 20. században. Nem azért, mert bebizonyosodott volna az analógiás magyarázatok helytelensége, hanem azért, mert nem illeszkedett az analitikus, szabályalapú leírásba. Amennyiben azonban „a nyelvet (és nyelvтанát) végre tényleges valójában, azaz biológiai kognitív jellegétől és a beszélők társas viszonyaitól meghatározott dinamikus hálórendszerként”

(Fehér, 2008. 50.) szemléljük, úgy az analógia segítségével a szóalkotástan területén is fel tudjuk számolni a korábbi kanonizált irányzatok ellentmondásait. (Így nem fordulhat elő az, ami a szölvonás klasszikus leírásában is jelentkezett: ritka, szabálytalan nyelvi jelenségnek bélyegezték pusztán azért, mert nem illett bele a nyelvéírás logikájába.) Mindehhez azonban a már most jelentős eredményeket felmutató, a nyelv idegrendszeri reprezentációjának megismerésére irányuló, részben műszeres kutatásokra kell támaszkodnunk, és ezen kutatások eredményeit folyamatosan nyomon kell követnünk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Czuczor Gergely–Fogarasi János (1862–1874): *A magyar nyelv szótára*. 1–6. Pest
- Fehér Krisztina (2004): *Paradigmák kölcsönhatása az újgrammatikus nyelv-konceptióban* (A magyar történeti személynévkutatás a 20. század elején). *Magyar Nyelvjárások*, 42, 5–32.
- Fehér Krisztina (2008): *Grammatika és hangsorminta*. *Magyar Nyelvjárások* 46, 21–54.
- Janurik Tamás (2009): *Magyar képzőszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Kálmán László (2005): *Analógia és nyelvtan*. (Előadás). MTA Nyelvtudományi Intézet. <http://www.nytud.hu/prog-ram/absz/kalman050607.html> (Letöltve: 2012. március 30.)
- Kiefer Ferenc (1999): Alaktan. In: *Új magyar nyelvtan*. Szerk. É. Kiss Katalin–Kiefer Ferenc–Siptár Péter Osiris, Budapest 185–290.
- Kis Tamás (2002): A hangalaki szóalkotás. In: *Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére*. Szerk. Grécki Zsoldos Enikő–Kovács Mária. Miskolc, 104–107.
- Ladányi Mária (2007): *Produktivitás és analógia a szaképzésben: elvek és esetek*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 76. sz., Tinta, Budapest
- Lengyel Klára (2000): A ritkább szóalkotási módok. In: *Magyar grammatika*. Szerk. Keszler Borbála Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 337–346.
- Pléh Csaba–Lukács Ágnes–Kas Bence (2008): A szótár pszicholingvisztikája. In: *Strukturális magyar nyelvtan, 4. A szótár szerkezete*. Kiefer Ferenc. Akadémiai, Budapest. 789–852.
- Simonyi Zsigmond (1881): *Az analógia hatásairól főleg a szóképzésben*. MTA, Budapest
- Simonyi Zsigmond (1904): *Elvonás* (Elemző szóalkotás). (Javított lenyomat a Magyar Nyelvőről.). *Nyelvészeti Füzetek* 11. sz. Athenaeum, Budapest

- Szilágyi N. Sándor (2004): *Elmélet és módszer a nyelvészetben különös tekintettel a fonológiára*. Erdélyi Tudományos Füzetek 245. sz. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár
- Tompa József (1961a): Bevezetés. In: *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan*, 1. Szerk. Tompa József. Akadémiai, Budapest, 7–54.
- Tómpa József (1961b): A szóalkotás ritkább módjai. In: *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan*, 1. Szerk. Tompa József Akadémiai, Budapest, 459–472.
- Velcsov Mártonné (1968): Alaktan. In: Bencédy József–Fábián Pál–Rácz Endre–Velcsov Mártonné: *A mai magyar nyelv*. Tankönyvkiadó, Budapest. 85–204.